

Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce

Wydanie drugie

**Wiesława Borczyk
Wojciech Nalepa
Barbara Knapik
Wojciech Knapik**

**OGÓLNOPOLSKA
FEDERACJA STOWARZYSZEŃ
UNIwersYTETÓW TRZECIEGO WIEKU**

**FUNDACJA
ROZWOJU ZIEM GÓRSKICH**

Nowy Sącz 2014

Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce

Wydanie drugie

**Wiesława Borczyk
Wojciech Nalepa
Barbara Knapik
Wojciech Knapik**

Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń
Uniwersytetów Trzeciego Wieku

Fundacja Rozwoju Ziem Górskich

Nowy Sącz - 2014


FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH
Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Publikacja dofinansowana ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

RECENZENT

dr hab. prof. nadz. Zdzisława Załona

REDAKTOR

Daniel Jachimowicz

Wydanie drugie, poprawione i uzupełnione

WYDAWCA

Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń
Uniwersytetów Trzeciego Wieku
33-300 Nowy Sącz, ul. Jagiellońska 18
www.federacjautw.pl

DRUK

Drukarnia Nowodruk s.c.
33-Nowy Sącz
ul. Długosza 73

Nakład: 1000 egz.

Nowy Sącz - 2014

SPIS TREŚCI

Przedmowa do wydania drugiego	5
Przedmowa do wydania pierwszego	6
Od Recenzenta	8

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Uniwersytety trzeciego wieku – informacja ogólna	11
I. Rys historyczny	11
II. Formy organizacyjno – prawne uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce	12
III. Cele działania uniwersytetów trzeciego wieku	14
IV. Uczucie się przez całe życie – perspektywy dla uniwersytetów trzeciego wieku	15

ROZDZIAŁ DRUGI

Standaryzacja – zagadnienia ogólne	17
I. Co to jest standaryzacja?	17
II. Dlaczego warto standaryzować działalność uniwersytetów trzeciego wieku?	17

ROZDZIAŁ TRZECI

Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce	19
I. Informacja ogólna	19
II. Schemat graficzny standardów działania uniwersytetów trzeciego wieku	20
III. Standardy formalno – prawne działania uniwersytetów trzeciego wieku (OBSZAR 1)	20
1. Podstawowe źródła prawa	20
2. Wykaz standardów formalno – prawnych	21
IV. Standardy merytoryczno – organizacyjne działania uniwersytetów trzeciego wieku (OBSZAR 2)	25
1. Standardy merytoryczne	25
2. Standardy organizacyjne	29
V. Standardy współpracy uniwersytetów trzeciego wieku z podmiotami zewnętrznymi (OBSZAR 3)	31

ROZDZIAŁ CZWARTY

Procedura certyfikacji	34
I. Etap 1.: Wdrażanie standardów	34
1. Wniosek o rozpoczęcie procedury certyfikacji	34
2. Przebieg procedury wdrażania standardów	34
II. Etap 2.: Weryfikacja zakresu implementacji standardów	35

1. Oświadczenie o spełnianiu standardów.....	35
2. Komisja Certyfikująca	36
3. Przyznanie certyfikatu.....	36
4. Okresowa weryfikacja	36
Podsumowanie.....	37
Załączniki	38
Wykaz tabel i wykresów	46
O Autorach	46
O Recenzencie.....	47

Przedmowa do wydania drugiego

Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku była - w roku 2013 - inicjatorem i realizatorem projektu „Profesjonalne Uniwersytety III Wieku w Polsce” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

W pierwszej fazie realizacji w/w projektu zespół autorów opracował innowacyjną publikację zatytułowaną „Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce” – dokument kompleksowo definiujący i opisujący pożądane standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku. Należy zauważyć, iż próby formułowania pewnych minimalnych standardów funkcjonowania tego typu podmiotów były już wcześniej podejmowane – tym razem jednak zostały one ujęte, uporządkowane i skomentowane w jednym opracowaniu wraz z opisaniem procedury weryfikacji ich spełnienia.

Na drugim etapie została podjęta próba praktycznej implementacji zaproponowanych norm wśród działających UTW. W tym pilotażowym procesie wzięła udział grupa 15 UTW – ich liderzy uczestniczyli najpierw w **szkoleniu** „Standardy działania UTW w praktyce”, a następnie rozpoczęli proces wdrażania standardów w swoich organizacjach, korzystając w tym zakresie z **indywidualnego, nieodpłatnego doradztwa**. Ostatni, merytoryczny etap procedury standaryzacyjnej obejmował **wizyty certyfikujące** przeprowadzane przez powołaną w tym celu Komisję Certyfikującą Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW. W wyniku przeprowadzonych wizyt certyfikujących nadano 15 Certyfikatów „Profesjonalny UTW” Złoty, Srebrny lub Brązowy.

Tabela 1

LP	NAZWA UNIwersYTETU TRZECIEGO WIEKU	RODZAJ PRZYZNANEGO CERTYFIKATU
1	Towarzystwo Warszawskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku im. Fryderyka Chopina	ZŁOTY
2	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wieku w Lesznie	ZŁOTY
3	Stowarzyszenie Limanowski Uniwersytet Trzeciego Wieku	BRĄZOWY
4	Stowarzyszenie Świętokrzyski Uniwersytet Trzeciego Wieku	ZŁOTY
5	Stowarzyszenie Rabczański Uniwersytet Trzeciego Wieku	ZŁOTY
6	Stowarzyszenie Mielecki Uniwersytet Trzeciego Wieku	BRĄZOWY
7	Stowarzyszenie Sąddecki Uniwersytet Trzeciego Wieku	ZŁOTY

8	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek w Łazach	SREBRNY
9	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek przy Dąbrowskim Domu Kultury	BRĄZOWY
10	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek w Andrychowie	BRĄZOWY
11	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek w Nowym Targu	ZŁOTY
12	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek w Gliwicach	ZŁOTY
13	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek w Świętochłowicach	SREBRNY
14	Stowarzyszenie Uniwersytet Trzeciego Wiek „CALISIA”	BRĄZOWY
15	Zawierciański Uniwersytet Trzeciego Wiek	BRĄZOWY

Okres realizacji projektu, a w szczególności indywidualnej pracy z jego uczestnikami, jak również samych finałowych wizyt certyfikujących, pozwolił realizatorowi przedsięwzięcia zgromadzić wiele nowych, cennych doświadczeń oraz wniosków do wykorzystania w przyszłości.

Drugie wydanie publikacji „Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce” - opracowane w ramach projektu „Razem możemy więcej!” dofinansowanego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich 2014 - zawiera niezbędne korekty i uzupełnienia wynikające z praktyki wdrażania standardów przez pierwszą, pilotażową grupę 15 stowarzyszeń UTW.

Przedmowa do wydania pierwszego

Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wiek (*dalej „Federacja”*) w pięcioletnim okresie prowadzenia działalności zrealizowała wraz z innymi Uniwersytetami Trzeciego Wiek (*dalej „UTW”*) szereg wspólnych przedsięwzięć mających na celu szeroko rozumiane wsparcie środowiska UTW, głównie w zakresie zwiększenia efektywności, profesjonalizmu i jakości jego funkcjonowania. Wśród najważniejszych projektów wdrożonych w latach 2007 – 2012 należy wskazać: przeprowadzenie diagnozy UTW pod kątem ich potrzeb i problemów w prowadzeniu bieżącej działalności; prowadzenie Punktu Konsultacyjno – Doradczego dla UTW; zainicjowanie i organizacja Forum III Wiek – konferencji towarzyszącej Forum Ekonomicznemu w Krynicy Zdroju oraz zorganizowanie licznych kursów i szkoleń dla kadry zarządzającej UTW (*m.in. Akademii Liderów UTW*).

Uwzględniając dotychczasowe doświadczenia Federacji, opinie i wnioski Liderów UTW, jak również wychodząc naprzeciw systematycznie rosnącym wymaganiom (*tak merytorycznym jak i organizacyjnym*) w stosunku do dynamicznie

rozwijającego się środowiska UTW został opracowany projekt pn.: „**Profesjonalne Uniwersytety III Wiek w Polsce**”(dalej „projekt”), który uzyskał dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Przedmiotowe przedsięwzięcie przewiduje m.in.: opracowanie standardów działania Uniwersytetów Trzeciego Wiek, ich upowszechnienie w ok. 385 UTW w kraju oraz wdrożenie ich w grupie 15 UTW działających w formie stowarzyszeń lub fundacji.

Oddajemy do Państwa rąk publikację zatytułowaną „*Standardy działania Uniwersytetów Trzeciego Wiek w Polsce*”. Opracowanie to stanowi usystematyzowany zbiór propozycji standardów w trzech podstawowych obszarach działalności UTW, tj.: formalno-prawnych ramach funkcjonowania, merytoryczno-organizacyjnych aspektach podejmowanych działań oraz współpracy UTW z innymi podmiotami.

Pragniemy podkreślić, iż stosowanie standardów opisanych w niniejszej publikacji ma **charakter fakultatywny**, a ich wdrożenie i praktykowanie zależy wyłącznie od autonomicznych decyzji właściwych statutowo organów zarządzających daną organizacją. Należy jednak zaznaczyć, iż standardy opisane w *Rozdziale trzecim, pkt III. Standardy formalno - prawne działania uniwersytetów trzeciego wieku* (OBSZAR 1.) mają charakter obligatoryjny i wynikają z powszechnie obowiązujących przepisów prawa w Polsce – niniejsza publikacja stanowi jedynie ich przykładowe zebranie i uporządkowanie.

Wyrażamy przekonanie, iż wdrożenie i stosowanie proponowanych standardów przyczyni się do zwiększenia efektywności pracy, profesjonalizmu działań oraz podniesienia jakości oferowanych usług, a tym samym pozwoli na: wzrost potencjału merytorycznego i organizacyjnego UTW, zbudowanie znaczącej marki UTW kojarzącej się z organizacjami dobrze i sprawnie zarządzanymi oraz transparentnymi, poprawę zdolności do nawiązywania współpracy (*zarówno z sektorem publicznym, jak i prywatnym*), a także zwiększenie szans na skuteczne pozyskiwanie środków niezbędnych do prowadzenia i rozwoju działalności statutowej.

Wiesława Borczyk

Wojciech Nalepa

Barbara Knapik

Wojciech Knapik

Od Recenzenta

Żyjąc w społeczeństwie opartym na wiedzy i informacji coraz wyraźniej i dotkliwiej doświadczamy przemian wynikających z globalizacji.

W globalnym społeczeństwie informacyjnym oczekuje się obywatela informującego się, który zna niezbędne narzędzia teleinformatyczne oraz komunikującego się drogą elektroniczną z ludźmi różnych kultur; obywatela uczącego się, bo w dynamizmie współczesnych zmian dezaktualizacja wiedzy postępuje bardzo szybko i dotyczy zarówno życia zawodowego, jak i prywatnego.

W coraz większej złożoności życia i różnorodności napięć społecznych uczenie się to rodzaj postawy nie tylko wobec wiedzy, ale również wobec życia. Chociaż proces ten ma początek w edukacji szkolnej, dotyczy całego ludzkiego istnienia. Z różną intensywnością i w różnym tempie uczymy się w kolejnych etapach osobniczego rozwoju. Z praktycznego punktu widzenia możliwość uczenia się, rozumianego jako nabywanie nowych zachowań, nie jest ograniczona wiekiem. W raporcie UNESCO „*Uczyć się aby być*” formułuje się tezę, że uczą się jednostki, grupy ludzi, organizacje, a nawet społeczeństwa.

Wydaje się jednak, że dziś potencjał ludzki jest wykorzystywany w stopniu dalekim od możliwości, chociaż - co warto podkreślić - postulaty kształcenia ustawicznego i nieustannego rozwoju człowieka w ciągu całego jego życia są ściśle związane z kompetencjami obywateli. Dlatego właśnie zbudowanie mechanizmów społecznych i edukacyjnych, dzięki którym rozbudzą się potrzeby i świadomość obywateli pozwoli sprostać wymaganiom współczesnego świata.

Ogłoszenie przez Parlament Europejski i Radę 2012 roku jako Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej jest wyrazem otwarcia się na potrzeby ludzi w wieku dojrzałym i starszym, dostrzeżenia ich prawa do edukacji w ciągu całego życia oraz docenienia ich potencjału w budowaniu i umacnianiu postaw zorientowanych antykonsumpcyjnie, zgodnych z ideą humanizmu i głębokim sensem aksjologicznego prymatu „*być*”.

Znaczenie edukacji ludzi starszych trudno przecenić. Rozwój i dynamiczność działań UTW w Polsce przekonuje, że w polityce edukacyjnej kraju nie faworyzuje się wyłącznie ludzi młodych. Inicjatywy i zaangażowanie wielu osób w tworzenie i systematyczną, godną podziwu pracę w działania tych organizacji pokazują, że istnieje społeczna potrzeba nadania większej rangi uniwersytetom trzeciego wieku. Są one bowiem doskonałym przykładem samoorganizującego się społeczeństwa obywatelskiego, które jest otwarte na wiedzę, na świat, na inne kultury i narody – w myśl idei edukacyjnej „*poznawać i rozumieć świat i innych, aby móc kierować sobą*”.

Działające w Polsce UTW mają ambicje, a jednocześnie świadomość swojej funkcji w świecie opartym na wiedzy, dlatego celowo wkomponowują swoje wielopłaszczyznowe działania w wyzwania i oczekiwania współczesnej rzeczywistości.

Nie dziwi więc fakt, że UTW wzbogacają swoją ofertę edukacyjną, dbają o rzetelność merytoryczną, doskonałą komunikację i obsługę słuchaczy oraz

usprawniają zarządzanie i organizację działalności. Troska o profesjonalizm i dobrą jakość uniwersytetów trzeciego wieku wpisuje się w ogólną tendencję edukacyjną, w której jakość stała się atrybutem i powszechnie uznawaną normą. Wszelkie próby tworzenia modeli, w których jasno ustala się ramy i precyzuje warunki konieczne do spełnienia dobrej jakości nie są łatwe, ale są ważne, a może wręcz priorytetowe dla efektywnego działania każdej organizacji.

Ze szczególnym uznaniem należy przyjąć opracowane „Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce”. Są to autorskie i nowatorskie rozwiązania, które zrodziły się w trosce o profesjonalizm i odpowiednio wysoki poziom edukacji seniorów w Polsce. Autorzy przedstawili logiczny i spójny wewnętrznie pomysł określenia przejrzystych i porównywalnych kryteriów certyfikowania UTW funkcjonujących w ramach stowarzyszeń i fundacji.

Treść wspomnianego opracowania rozpoczyna krótkie wprowadzenie, w którym zespół autorów opisuje cel tego przedsięwzięcia.

Część zawierająca informacje ogólne jest poznawczo wartościowa. Ukazane są w niej zagadnienia: rysu historycznego powstania UTW w Europie i Polsce oraz ich ogólne założenia. Prezentacja zróżnicowanych form organizacyjno – prawnych funkcjonowania UTW i opis ich specyfiki rozszerza wiedzę Czytelnika. Podkreślenie wieloaspektowego działania tych organizacji, odniesienie się do konkretnych dokumentów, w których jest akcentowana problematyka osób starszych, komponuje się w uzasadnienie aktualności i istotności profesjonalnego oddziaływania UTW.

Ważna część tekstu koncentruje się na definicyjnym określeniu standardu i procesu standaryzacji, bowiem one stanowią podstawę do opisu kryteriów budowania standardów dla UTW. Cenne jest także wskazanie na korzyści wynikające z procedury certyfikowania dla słuchacza (*klienta*) i samej organizacji.

Standardy ujęte są zasadnie w trzech różnych obszarach.

Pierwszy dotyczy wymogów formalno – prawnych i jest szczegółowo dookreślony dla UTW działających jako stowarzyszenia i fundacje.

Obszar drugi standardów merytoryczno – organizacyjnych obejmuje konkretne deskryptory zredagowane oddzielnie dla różnych rodzajów certyfikatów uniwersytetu profesjonalnego. Warto podkreślić, że wymagania do spełnienia są koncentrycznie rozwijane i wzbogacane w treści, liczbie i zakresie stawianych warunków. Przejrzystość i dokładna charakterystyka niezbędnych warunków jest czytelna i odzwierciedla progresję wymagań w stosunku do kolejnych certyfikatów: brązowego, srebrnego i złotego.

Autorzy słusznie założyli, że ważnym elementem trzeciego obszaru standardów dla profesjonalnego UTW powinna być dobra współpraca z podmiotami zewnętrznymi. Profesjonalizm i dobrą jakość mają zapewnić: patronat uczelni wyższej, współdziałanie z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami kultury oraz placówkami oświatowymi i edukacyjnymi. Niebagatelne znaczenie dla rozwoju i wzorcowego funkcjonowania UTW powinny mieć również inicjatywy animacyjne w środowiskach lokalnych.

Zaproponowany opis standardów dla UTW jest spójny i harmonijny. Może sta-

nowiąc wykładnię gwarantującą dobre efekty i jakość identyfikowaną z profesjonalną marką tych organizacji.

Przejrzyście omówiona procedura certyfikowania, prowadzone w ramach projektu szkolenia i doradztwo oraz weryfikacja spełniania standardów stanowią dodatkowy atut tego opracowania.

Publikacja jest przykładem rozpowszechniania dobrej praktyki i świadomego przewidywania możliwości dopracowania zamysłu wprowadzenia standardów dla UTW poprzez eliminację lub poprawę rozwiązań mało skutecznych lub takich, które obniżają efektywność.

Kompletne, rzetelnie opracowane załączniki dopełniają całość tego wartościowego i użytecznego wydawnictwa, w którym Autorzy zadbali o wykorzystanie teorii naukowych z wielu dyscyplin i trafnie, z refleksją zastosowali je w praktycznym działaniu tworzenia standardów.

Mając na uwadze fakt, że przedstawione do recenzji opracowanie jest w Polsce pierwszą próbą nie tylko spojrzenia na UTW w kategoriach ich profesjonalizmu i jakości działania, ale także ukonkretnionym wzorcem rzeczowo sprecyzowanych standardów, z całym przeświadczeniem stwierdzam, że zasługuje ono na upowszechnienie i zainteresowanie tą problematyką osób odpowiedzialnych za edukację seniorów.

dr hab. prof. nadz. Zdzisława Załona

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Uniwersytety trzeciego wieku – informacja ogólna

I. Rys historyczny

Pierwsza placówka dydaktyczna dla osób starszych nazwana uniwersytetem trzeciego wieku została zorganizowana w 1973 r. we Francji przy Uniwersytecie w Tuluzie. Jej twórcą był profesor prawa Pierre Vellas. W krótkim czasie na terenie całej Europy i poza nią zaczęły powstawać podobne podmioty.

W Polsce pierwszy uniwersytet trzeciego wieku powstał w 1975 r. w Warszawie, w ramach Podyplomowego Centrum Kształcenia Kadr Medycznych. Jego założycielką oraz propagatorką idei uniwersytetów trzeciego wieku na terenie kraju była **prof. Halina Szwarc**. W początkowym okresie UTW funkcjonowały w strukturach uczelni wyższych głównie w dużych miastach będących ośrodkami akademickimi.

Wykres 1

Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce
w poszczególnych województwach

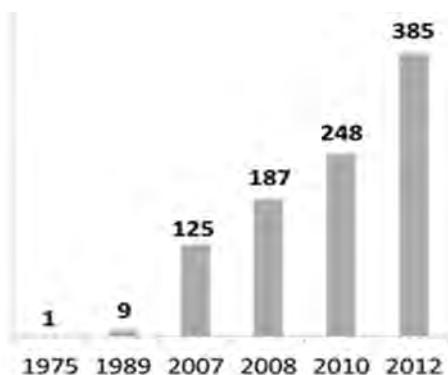


* Liczby oznaczają ilość UTW w Polsce w poszczególnych województwach
Źródło: materiały Kongresu Uniwersytetów Trzeciego Wiek, Warszawa, 19-20 marca 2012 r. Stan na dzień: 19 marca 2012 r.

Na przełomie XX i XXI w., w związku ze zmianami ustrojowymi w Polsce, liczba UTW działających w różnych formach organizacyjno-prawnych zaczęła gwałtownie wzrastać. Aktualnie, zgodnie z danymi posiadanymi przez Ogólnopolską Federację Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wiek, w Polsce działa 385 UTW.

Wykres 2

Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce
w latach 1975 - 2012



Źródło: materiały Kongresu Uniwersytetów Trzeciego Wieku, Warszawa, 19-20 marca 2012 r. Stan na dzień: 19 marca 2012r.

Analizując dotychczasową dynamikę rozwoju sektora UTW można założyć, że w kolejnych latach liczba placówek prowadzących działalność edukacyjną, aktywizującą i integrującą osoby starsze będzie stale rosła. Według danych posiadanych przez Ogólnopolską Federację Stowarzyszeń UTW w roku 2014 w Polsce funkcjonuje już co najmniej 450 organizacji prowadzących działalność w zakresie UTW.

II. Formy organizacyjno – prawne uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce

Uniwersytety trzeciego wieku w Polsce działają w zróżnicowanych formach organizacyjno-prawnych. Można wyróżnić trzy główne typy UTW:

a) **działające jako organizacje pozarządowe** (w szczególności stowarzyszenia i fundacje UTW);

Są to podmioty działające w głównej mierze w oparciu o ustawę Prawo o stowarzyszeniach, ustawę o fundacjach oraz ustawę o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Wszystkie te podmioty posiadają osobowość prawną. Są niezależne w działaniu, samodzielnie organizują zajęcia i zaplecze logistyczne. Posiadają również władze (*zarząd i, co do zasady, organ kontroli wewnętrznej*), które są wybierane zgodnie z procedurami ustalonymi w ich statutach. Członkowie/słuchacze UTW opłacają składki członkowskie lub wnoszą opłaty za zajęcia. Podmioty te często współpracują z uczelniami wyższymi (*posiadają ich patronat naukowy i korzystają z kadry dydaktycznej*), jednostkami samorządu lokalnego i innymi organizacjami pozarządowymi. Do tej grupy można zaliczyć również uniwersytety trzeciego wieku działające w strukturach innych stowarzyszeń lub fundacji - powoływane zazwyczaj jako jednostki wewnętrzne organizacji macierzy-

stych na podstawie ich statutów. Takie UTW funkcjonują, co do zasady, w oparciu o regulamin nadawany przez właściwe organy wewnętrzne podmiotu prowadzącego. Nie posiadają one jednak samodzielności w działaniu – są strukturalnie i finansowo zależne od prowadzącej je organizacji pozarządowej.

b) **działające w strukturach uczelni wyższych – publicznych i niepublicznych;**

Uniwersytety trzeciego wieku działające w ramach uczelni wyższych są powoływane przez władze uczelni i kierowane przez pełnomocnika rektora. Uczelnia określa zasady ich działania oraz wspiera UTW w organizacji i prowadzeniu zajęć dydaktycznych. Słuchacze wnoszą opłaty za zajęcia edukacyjno-aktywizujące. Podmioty funkcjonujące w takiej formie nie posiadają samodzielności w działaniu – są strukturalnie i finansowo uzależnione od władz uczelni.

c) **działające w strukturach jednostek organizacyjnych samorządu lokalnego** (np. w centrach kultury, centrach kształcenia ustawicznego, bibliotekach, ośrodkach pomocy społecznej itp.).

Uniwersytety trzeciego wieku działające w strukturach samorządowych są tworzone przez władze samorządowe i kierowane przez wyznaczonych pracowników. Władze samorządowe określają zasady ich działania oraz wspierają UTW w organizacji zajęć dydaktycznych. Słuchacze wnoszą opłaty za zajęcia. Podmioty funkcjonujące w takiej formule nie posiadają samodzielności i odrębności w działaniu – są strukturalnie i finansowo uzależnione od jednostek organizacyjnych lokalnych samorządów.

Obecnie najliczniejszą grupę wśród uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce stanowią organizacje pozarządowe i dlatego właśnie standaryzacja jest skierowana formalnie do:

- a) samodzielnych stowarzyszeń uniwersytetów trzeciego wieku (fundacji uniwersytetów trzeciego wieku) i;
- b) uniwersytetów trzeciego wieku działających w strukturach innych stowarzyszeń lub fundacji.

Tak uregulowany zakres podmiotowy projektu nie stoi jednak na przeszkodzie, żeby UTW działające w innej formie organizacyjno-prawnej niż stowarzyszenia i fundacje, wdrażały w swojej praktyce standardy działania opisane w niniejszym opracowaniu w takim zakresie, jaki jest możliwy z punktu widzenia uregulowań prawnych. Standaryzacja działań uwzględniona w praktyce UTW będzie prowadzić do profesjonalizacji oraz optymalizacji i podniesienia jakości ich usług w odniesieniu do podmiotów funkcjonujących w Polsce we wszystkich formach organizacyjno-prawnych.

III. Cele działania uniwersytetów trzeciego wieku

Celem pierwszego UTW utworzonego w Tuluzie było umożliwienie zdobywania wiedzy osobom starszym, które nie mogły się kształcić w młodości, wdrażanie programu kształcenia ustawicznego, prowadzenie badań gerontologicznych oraz poprawa jakości życia starszego pokolenia.

Uniwersytety trzeciego wieku w Polsce w okresie 37 lat swojej działalności nawiązują do powyższych celów, uwzględniając zachodzące zmiany w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym kraju, które w szczególności dotyczą starsze pokolenie. Postęp technologiczny, zmiany cywilizacyjne, procesy demograficzne, wydłużający się okres życia ludzi, wreszcie chęć utrzymania jak najdłużej aktywności psychofizycznej po przejściu na emeryturę sprawiły, że do programów edukacyjnych kierowanych do osób starszych włączone zostały aktualne, współczesne problemy. W ten sposób UTW mogą zapewnić osobom starszym zaspokojenie takich potrzeb jak: samokształcenia, poznawania środowiska, bycia w grupie, akceptacji, poszerzania wiedzy i umiejętności, wypełnienia wolnego czasu, stymulacji psychicznej i fizycznej, poznawania nowych technologii i sposobów komunikowania się, a także stwarzają możliwość realizacji młodzieńczych zainteresowań i zamiłowań.

Innymi, równie ważnymi celami działania UTW, są aktywizacja i integracja osób starszych oraz włączanie ich w życie publiczne i obywatelskie społeczności lokalnych jako pełnoprawnych członków społeczeństwa obywatelskiego.

Szczególnymi celami UTW są: inspirowanie osób starszych do różnych form aktywności fizycznej, kształtowanie zdrowego stylu życia, podnoszenie świadomości znaczenia ruchu w codziennym życiu seniorów oraz pobudzanie do racjonalnego planowania, organizowania i spędzania czasu wolnego. Niezwykle ważną rolą UTW jest integracja międzypokoleniowa oparta na inicjowaniu współpracy z placówkami edukacyjnymi i oświatowymi. Dzięki temu w uniwersytetach trzeciego wieku można odbywać studenckie praktyki i staże zawodowe, podczas których studenci i uczniowie prowadzą kursy komputerowe, lektoraty językowe, zajęcia ruchowe oraz wiele innych form zajęć dla osób starszych.

Liczne UTW podejmują i z dobrym efektem realizują współpracę krajową i międzynarodową z innymi organizacjami seniorskimi, w której niezwykle cenna jest m.in. wymiana doświadczeń.

Można powiedzieć, że działalność UTW zmierza do szerokiego włączenia osób starszych w wielowymiarowy proces edukacji, aktywizacji i integracji, nadający życiu sens na tle przemian cywilizacyjnych, społecznych i kulturowych. Inspirowanie seniorów do różnych form aktywności umysłowej i fizycznej, w tym społecznej, kulturowej, prozdrowotnej, ma za zadanie przeciwdziałanie społecznemu wykluczeniu oraz przejawom dyskryminacji. To także wyraz troski o zapewnienie osobom w wieku dojrzałym godnego miejsca w społeczeństwie obywatelskim.

IV. Uczenie się przez całe życie – perspektywy dla uniwersytetów trzeciego wieku

Problem starzejącego się społeczeństwa i związany z tym dynamiczny rozwój środowiska organizacji seniorskich w Polsce i Europie spowodował, że tematyka edukacji i aktywizacji osób starszych stała się niezwykle istotna, zauważalna i doceniana przez organy państwowe, instytucje unijne oraz wiele organizacji międzynarodowych. Zarówno w dokumentach Rady Europy, jak i wielu raportach przygotowanych przez inne instytucje europejskie podkreśla się, iż wraz z rozwojem społeczeństwa opartego na wiedzy wzrasta ranga kształcenia ustawicznego. Zasada kompetencji, wiedzy dla wszystkich, uczenia się przez całe życie stanowi także ważny fundament Strategii Lizbońskiej.

Rekomendacje działań służących starzejącej się ludności świata zostały zawarte m.in. w:

- Deklaracji Wiedeńskiej, przyjętej w 1982 r. w Wiedniu przez pierwsze Światowe Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych na temat starzenia się społeczeństw;
- Madryckim Międzynarodowym Planie Działań w kwestii starzenia się społeczeństw, przyjętym przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w 2002 r., w tym przez Polskę jako członka ONZ;
- Decyzji Nr 1720/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r., ustanawiającej program działań w zakresie uczenia się przez całe życie (*Dz. Urz. UE PL L.327/45 z dnia 24.11.2006 r.*);
- Rezolucji Rady UE w sprawie odnowionej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych (*2011/C Dz. Urz. UE PL Nr 372/01*);
- Decyzji Nr 940/2011/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 września 2011 r. w sprawie Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 (*Dz. Urz. UE PL L.246/5 z dnia 23.09.2011r.*).

W nawiązaniu do powyższych dokumentów podjęto w Polsce wiele różnorodnych inicjatyw, których celem jest m.in. rozwój kształcenia ustawicznego i aktywizacja społeczna osób starszych, przeciwdziałanie ich wykluczeniu społecznemu i dyskryminacji ze względu na wiek.

W Parlamencie RP powstały Parlamentarny Zespół ds. Osób Starszych, Parlamentarny Zespół ds. Uniwersytetów Trzeciego Wieku oraz Komisja Sejmowa ds. Polityki Senioralnej. Senat RP podjął w dniu 1 lutego 2012 r. uchwałę w sprawie ustanowienia roku 2012 Rokiem Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Rzecznik Praw Obywatelskich powołał w 2011 r. zespół ekspertów ds. osób starszych. W Krajowy Plan Działań Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 wpisano wiele inicjatyw o charakterze ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym, które zostały zaplanowane przez UTW. Minister Pracy i Polityki Społecznej powołał Radę ds. Polityki Senioralnej oraz utworzył Departament Polityki Senioralnej. W dniu 24 grudnia 2013 r. Rada Ministrów przyjęła tzw. „Pakiet dla seniorów”, na który

składają się uchwały: Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej na lata 2014-2020, Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych (ASOS) na lata 2014-2020 oraz Program „Solidarność pokoleń - działania dla zwiększenia aktywności zawodowej osób w wieku 50+”.

Podkreślenia wymaga również fakt, iż ustawą z dnia 11 października 2013 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym ustawodawca wprowadził możliwość tworzenia w gminach tzw. gminnych rad seniorów. Nowelizacja ta unormowała dotychczas nie sankcjonowaną prawnie możliwość tworzenia w samorządach gminnych rad seniorów - ciał o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym.

Podczas Ogólnopolskiego Kongresu UTW w dniach 19-20 marca 2012 r. w Warszawie, sformułowano i przyjęto Apel mający na celu podjęcie szeroko zakrojonych prac nad rozszerzeniem misji i strategii dla uniwersytetów trzeciego wieku w związku z procesami demograficznymi starzejącego się społeczeństwa.

Biorąc to pod uwagę należy podkreślić, że przed uniwersytetami trzeciego wieku w Polsce, jako jednymi z najliczniejszych organizacji seniorskich, stoi niezwykle ważne zadanie zmierzenia się z problemem starzejącego się społeczeństwa oraz przeciwdziałania negatywnym skutkom tego procesu demograficznego. Uniwersytety trzeciego wieku, żeby móc skutecznie podjąć wyzwania związane z kształceniem ustawicznym, powinny stale dążyć do profesjonalizacji i podniesienia jakości swoich usług. **Jednym z kluczowych warunków profesjonalizacji jest proces standaryzacji** obejmujący formalno-prawne i merytoryczno-organizacyjne aspekty działania oraz współpracy uniwersytetów trzeciego wieku z jednostkami administracji publicznej (*samorządowej i rządowej*), organizacjami pozarządowymi, a także sektorem prywatnym.

ROZDZIAŁ DRUGI

Standaryzacja – zagadnienia ogólne

I. Co to jest standaryzacja?

Definiując pojęcie **standaryzacji** należy odnieść się do pojęcia **standardu**. W Nowym Słowniku Poprawnej Polszczyzny PWN (pod red. Andrzeja Markowskiego, Warszawa 2002, s. 970) standard rozumiany jest jako „przeciętna norma, przeciętny model; wzorzec, poziom”, a standaryzacja z kolei jest określana jako „wprowadzanie standardów, jednolitych norm; ujednoczenie”. Wikipedia za standard uznaje „wspólnie ustalone kryterium, które określa powszechne, zwykle najbardziej pożądane cechy czegoś”. W prawodawstwie polskim istnieje natomiast legalna definicja normalizacji, którą można odnieść do pojęcia standaryzacji. Zgodnie z ustawą z dnia 12 września 2002 r. o normalizacji (Dz.U. z 2002 r. Nr 169, poz. 1386) „normalizacja to działalność zmierzająca do uzyskania optymalnego, w danych okolicznościach, stopnia uporządkowania w określonym zakresie, poprzez ustalanie postanowień przeznaczonych do powszechnego i wielokrotnego stosowania, dotyczących istniejących lub mogących wystąpić problemów”.

Pojęcie standaryzacji ma charakter stosunkowo ogólny – w ramach tego procesu można jednak wyodrębnić kilka istotnych etapów, tj.:

- **tworzenie standardów** – polega na zdefiniowaniu (*wypracowaniu*) formalnych rozwiązań dotyczących funkcjonowania poszczególnych obszarów działania w ramach konkretnej grupy podmiotów,
- **wdrażanie i stosowanie standardów** – obejmuje upowszechnianie standardów oraz ich zaimplementowanie do praktyki działania w ramach danej grupy podmiotów; ten etap może zakończyć się uzyskaniem dokumentu (*certyfikatu*) potwierdzającego spełnianie określonych standardów;
- **weryfikacja stosowania standardów** – polega na ustaleniu katalogu podstawowych zasad, metod oraz instrumentów monitoringu i założeń kontrolnych, które pozwolą zoptymalizować i utrzymać jakość ustalonych i przyjętych do stosowania w praktyce standardów działania.

II. Dlaczego warto standaryzować działalność uniwersytetów trzeciego wieku?

Wdrażanie i stosowanie standardów jest warunkiem ciągłego doskonalenia realizacji postulatów jakościowych oraz efektywności działania. Dzięki standaryzacji wprowadzamy **jasne i przejrzyste zasady funkcjonowania podmiotu** w oparciu o określone kryteria. Standaryzacja działania oznacza realizację każdego procesu w identyczny lub bardzo podobny, powtarzalny sposób. Określenie standardów, ich implementacja oraz rzetelne stosowanie w codziennej praktyce powinno przynieść wymierne, konkretne korzyści, zarówno dla samej organizacji, jak i jej klientów (*np.: osób starszych będących członkami organizacji*).

Przykładowo można wskazać takie profity, jak:

- rozwój organizacji;
- wzrost profesjonalizmu działania;
- podniesienie poziomu jakości obsługi klienta (członka/słuchacza);
- zwiększenie efektywności zarządzania podmiotem;
- zwiększenie transparentności działania;
- podwyższenie jakości i atrakcyjności oferty;
- wzrost wiarygodności podmiotu;
- podniesienie atrakcyjności podmiotu jako partnera do współpracy;
- zwiększenie szans na pozyskanie środków finansowych na działalność statutową.

ROZDZIAŁ TRZECI

Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce

I. Informacja ogólna

Doceniając fakt dynamicznego rozwoju ruchu UTW w Polsce oraz jego wielopłaszczyznowe funkcjonowanie promujące m.in. aktywne postawy obywatelskie i wskazujące na duży potencjał ludzi dojrzałych, warto dążyć do profesjonalizmu w ofercie edukacyjnej i organizacyjnej tej grupy podmiotów, a także podnosić jej jakość oddziaływania na słuchaczy i całe środowisko osób dojrzałych. Temu właśnie mają bezpośrednio służyć przedstawione propozycje standardów działania UTW.

Standaryzacja działania uniwersytetów trzeciego wieku, biorąc pod uwagę wcześniejsze rozważania, **ma na celu, w głównej mierze, określenie jednolitych obszarów funkcjonowania UTW w odniesieniu do aspektów formalno-prawnych i merytoryczno-organizacyjnych oraz obszaru współpracy z innymi podmiotami zewnętrznymi.**

W procedurze wdrażania standardów i uzyskania certyfikatu potwierdzającego ich implementację mogą wziąć udział uniwersytety trzeciego wieku działające w formach prawnych stowarzyszenia lub fundacji oraz takie UTW, które funkcjonują w strukturach innego stowarzyszenia lub fundacji jako wewnętrzna jednostka organizacyjna.

Standardy opisane w niniejszym rozdziale obejmują trzy następujące obszary:

- OBSZAR 1.: formalno-prawne aspekty działania UTW;
- OBSZAR 2.: merytoryczno – organizacyjne aspekty działania UTW;
- OBSZAR 3.: współpracę UTW z podmiotami zewnętrznymi.

OBSZAR 1. traktowany jest całościowo i obejmuje wykaz koniecznych do spełnienia warunków, które wynikają z przepisów powszechnie obowiązującego prawa i które, w ocenie Autorów, nie powinny być wartościowane.

Standardy z OBSZARU 1. stanowią **zbiór podstawowych wymogów prawnych**, w oparciu o które powstaje i działa organizacja pozarządowa. Jednocześnie należy odkreślić, iż **przedmiotowe standardy nie stanowią zamkniętego katalogu wymogów natury formalno-prawnej, które mogą dotyczyć organizacji pozarządowych na mocy przepisów szczególnych.**

W procedurze wdrażania standardów, w ramach OBSZARÓW 2. i 3., przewidziano ich podział na 3 poziomy:

- Poziom 1.
- Poziom 2.
- Poziom 3.

W zależności od poziomu implementacji niniejszych standardów stowarzyszenie UTW/fundacja UTW może uzyskać następujący rodzaj certyfikatu:

- Profesjonalny UTW – Certyfikat BRĄZOWY,
- Profesjonalny UTW – Certyfikat SREBRNY,
- Profesjonalny UTW – Certyfikat ZŁOTY.

Uzyskanie brązowego, srebrnego lub złotego certyfikatu „Profesjonalny UTW” jest uwarunkowane **ŁĄCZNYM** spełnieniem – w zależności od rodzaju certyfikatu - warunków na poszczególnych poziomach **w każdym z obszarów** (zob. Tabela 1).

II. Schemat graficzny standardów działania uniwersytetów trzeciego wieku

Graficzne ujęcie standardów obrazuje, jakie obszary i jakie poziomy odpowiadają poszczególnym rodzajom certyfikatu. Tym samym stanowi ono konkretne usystematyzowanie oczekiwanych warunków, jakie powinny być spełnione przez UTW, który zdecyduje się przystąpić do procedury certyfikacji.

Tabela 2

LP	RODZAJ CERTYFIKATU	ŁĄCZNE WARUNKI DO SPEŁNIENIA W CELU UZYSKANIA CERTYFIKATU
1	BRĄZOWY	OBSZAR 1 + OBSZAR 2 (Poziom 1) + OBSZAR 3 (Poziom 1)
2	SREBRNY	OBSZAR 1 + OBSZAR 2 (Poziom 1 i 2) + OBSZAR 3 (Poziom 1 i 2)
3	ZŁOTY	OBSZAR 1 + OBSZAR 2 (Poziom 1, 2 i 3) + OBSZAR 3 (Poziom 1, 2 i 3)

III. Standardy formalno–prawne działania uniwersytetów trzeciego wieku (OBSZAR 1.)

1. Podstawowe źródła prawa

Funkcjonowanie UTW powinno być oparte na obecnie obowiązujących, następujących aktach prawnych:

- a) Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (*tj. Dz. U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855*),
- b) Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (*tj. Dz. U. z 1991 r., Nr 46, poz. 203*),
- c) Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (*tj. Dz. U. z 2007 nr 168 poz. 1186.*),
- d) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (*tj. Dz. U. 2010 nr 234 poz. 1536.*),

Powyższe wyliczenie stanowi jedynie **przykładowy katalog podstawowych aktów prawa powszechnie obowiązującego**, które dotyczą sektora organizacji pozarządowych.

Jednocześnie należy podkreślić, iż z punktu widzenia działalności każdego uniwersytetu trzeciego wieku, **bardzo ważnym źródłem prawa wewnętrznego jest jego statut** – podstawowy dokument określający zasady funkcjonowania podmiotu.

2. Wykaz standardów formalno - prawnych

2.1. Stowarzyszenie UTW

Stowarzyszenie UTW, które chce uzyskać certyfikat „*Profesjonalny UTW*”, powinno spełniać następujące standardy z OBSZARU 1., tj. posiadać:

- a) **wpis do Krajowego Rejestru Sądowego;**
Wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym powinien odzwierciedlać rzeczywisty stan faktyczny i prawny.
- b) **Numer Identyfikacji Podatkowej (NIP);**
- c) **wpis do Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON);**
- d) **statut;**

Statut stowarzyszenia powinien określać w szczególności:

- nazwę stowarzyszenia odróżniającą je od innych stowarzyszeń, organizacji i instytucji,
 - teren działania i siedzibę stowarzyszenia,
 - cele i sposoby ich realizacji,
 - sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków,
 - władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz ich kompetencje,
 - sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał,
 - sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich,
 - zasady dokonywania zmian statutu,
 - sposób rozwiązania się stowarzyszenia.
- e) **regulamin uniwersytetu trzeciego wieku** (w przypadku UTW działającego w strukturach innego stowarzyszenia);
Regulamin ten powinien być przyjęty przez odpowiedni organ (*statutowo umocowany*) organizacji prowadzącej.

f) **regulaminy, np.: zarządu, organu kontroli wewnętrznej, walnego zebrania;**

Stowarzyszenie powinno posiadać regulaminy wewnętrzne zgodnie z wymogami wynikającymi w tym zakresie ze statutu danej organizacji.

g) **politykę bezpieczeństwa danych osobowych;**

Dokument uchwalony przez uprawniony statutowo organ, w którym są ustalone procedury dotyczące zasad przetwarzania danych osobowych.

h) **dokumentację z walnych zebrań członków;**

Dokumentacja z walnych zebrań członków powinna obejmować: zaproszenie na walne zebranie, porządek obrad, listę obecności, podjęte uchwały oraz protokół z jego przebiegu. Dokumenty powinny być podpisane zgodnie z ogólnymi zasadami prawa oraz odpowiednimi regulacjami wewnętrznymi.

i) **dokumentację z posiedzeń zarządu;**

Dokumentacja z każdego posiedzenia zarządu powinna obejmować: listę obecności, podjęte uchwały oraz protokół z jego przebiegu. Dokumenty powinny być podpisane zgodnie z ogólnymi zasadami prawa oraz odpowiednimi regulacjami wewnętrznymi.

j) **dokumentację z posiedzeń organu kontroli wewnętrznej (np.: komisji rewizyjnej);**

Dokumentacja z każdego posiedzenia organu kontroli wewnętrznej powinna obejmować: listę obecności, podjęte uchwały oraz protokół z jego przebiegu. Dokumenty powinny być podpisane zgodnie z ogólnymi zasadami prawa oraz odpowiednimi regulacjami wewnętrznymi.

k) **założoną i prowadzoną księgowość zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie zasadami;**

Stowarzyszenie jest zobligowane do prowadzenia tzw. „pełnej księgowości”. W związku z powyższym powinno posiadać m.in. politykę rachunkowości i plan kont.

l) **coroczne sprawozdanie finansowe;**

Sprawozdanie finansowe powinno obejmować: bilans, rachunek zysków i strat, informację dodatkową. Sprawozdanie finansowe powinno być zatwierdzone przez uprawniony do tego statutowy organ i przekazane stosownym podmiotom publicznym odpowiednio do obowiązujących w tej materii przepisów.

m) **umowę rachunku bankowego;**

Z przepisów prawa powszechnie obowiązującego nie wynika wprawdzie bezpośrednio obowiązek posiadania rachunku bankowego przez stowarzyszenie, jednak z praktycznego punktu widzenia profesjonalne działanie organizacji pozarządowej bez wyodrębnionego rachunku bankowego jest niemożliwe. Ponadto istnieje szereg przepisów szczególnych, nakładających obowiązek dokonywania transakcji i przyjmowania wpłat w formie bezgotówkowej.

2.2. Fundacja UTW

Fundacja UTW, która chce uzyskać certyfikat „Profesjonalny UTW”, powinna spełniać następujące standardy z OBSZARU 1., tj. posiadać:

a) **wpis do Krajowego Rejestru Sądowego;**

Wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym powinien odzwierciedlać rzeczywisty stan faktyczny i prawny.

b) **akt założycielski fundacji w formie aktu notarialnego;**

c) **statut;**

Statut Fundacji powinien określać w szczególności:

- nazwę fundacji,
- siedzibę fundacji,
- majątek fundacji,
- cele, zasady, formy i zakres działalności fundacji,
- skład i organizację zarządu, sposób powoływania oraz obowiązki i uprawnienia tego organu oraz jego członków.

Statut może zawierać również inne postanowienia, w szczególności dotyczące:

- prowadzenia przez fundację działalności gospodarczej,
- dopuszczalności i warunków połączenia jej z inną fundacją,
- zmiany celu lub statutu,
- tworzenie obok zarządu innych organów fundacji.

d) **regulamin uniwersytetu trzeciego wieku** (w przypadku UTW działającego w strukturach innej fundacji);

Regulamin ten powinien być przyjęty przez odpowiedni organ (statutowo umocowany) organizacji prowadzącej.

e) **Numer Identyfikacji Podatkowej (NIP);**

f) **wpis do Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON);**

g) **regulaminy, np.: zarządu, organu kontroli wewnętrznej, zgromadzenia fundatorów;**

Fundacja powinna posiadać regulaminy zgodnie z wymogami wynikającymi w tym zakresie ze statutu organizacji.

h) **politykę bezpieczeństwa danych osobowych;**

Dokument uchwalony przez uprawniony statutowo organ, w którym są ustalone procedury dotyczące zasad przetwarzania danych osobowych.

i) **dokumentację ze zgromadzenia fundatorów lub dokumentację z aktywności fundatora (w przypadku, gdy jest nim jedna osoba);**

Zakres w/w dokumentów zależy od uprawnień zgromadzenia fundatorów lub jedyne fundatora wynikających ze statutu.

j) **dokumentację z posiedzeń zarządu;**

Dokumentacja z każdego posiedzenia zarządu powinna obejmować: listę obecności, podjęte uchwały oraz protokół z jego przebiegu. Dokumenty powinny być podpisane zgodnie z ogólnymi zasadami prawa i z odpowiednimi regulacjami wewnętrznymi.

k) **dokumentację z posiedzeń organu kontroli wewnętrznej, jeżeli statut przewiduje tego typu organ (np.: rady fundacji);**

Dokumentacja z każdego posiedzenia organu kontroli wewnętrznej powinna obejmować: listę obecności, podjęte uchwały oraz protokół z jego przebiegu. Dokumenty powinny być podpisane zgodnie z ogólnymi zasadami prawa i z odpowiednimi regulacjami wewnętrznymi.

l) **założoną i prowadzoną księgowość zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie zasadami;**

Fundacja jest zobligowana do prowadzenia tzw. „pełnej księgowości”. W związku z powyższym powinna posiadać np.: politykę rachunkowości, plan kont.

m) **coroczne sprawozdanie finansowe;**

Sprawozdanie finansowe powinno obejmować: bilans, rachunek zysków i strat, informację dodatkową. Sprawozdanie finansowe powinno być zatwierdzone przez uprawniony do tego statutowy organ i przekazane stosownym podmiotom publicznym odpowiednio do obowiązujących w tym zakresie przepisów.

n) **umowę rachunku bankowego;**

Z przepisów prawa powszechnie obowiązującego nie wynika wprawdzie bezpośrednio obowiązek posiadania rachunku bankowego przez fundację, jednak z praktycznego punktu widzenia profesjonalne działanie organizacji pozarządowej bez wyodrębnionego rachunku bankowego jest niemożliwe. Ponadto istnieje szereg przepisów szczególnych, nakładających obowiązek dokonywania transakcji i przyjmowania wpłat w formie bezgotówkowej.

2.3. Uniwersytet trzeciego wieku działający w strukturach innego stowarzyszenia lub fundacji.

Uniwersytety trzeciego wieku działające w strukturach innego stowarzyszenia lub fundacji, które zamierzają uzyskać certyfikat „Profesjonalny UTW”, powinny spełniać standardy opisane w pkt 2.1. (w przypadku stowarzyszenia jako podmiotu prowadzącego) lub w pkt 2.2. (w przypadku fundacji jako podmiotu prowadzącego) z uwzględnieniem naturalnej specyfiki wynikającej z takiej formuły funkcjonowania. Należy podkreślić, iż zasadniczo UTW działające w ramach innego stowarzyszenia lub fundacji nie mają osobowości prawnej. Tym samym są one strukturalnie i finansowo uzależnione od jednostki prowadzącej i jednocześnie nie są w stanie samodzielnie spełnić części wymogów formalno - prawnych opisanych powyżej (pkt 2.1. i 2.2.). Taki stan rzeczy powoduje, iż procedura certyfikacji będzie obejmować zarówno jednostkę macierzystą

(stowarzyszenie lub fundację), jak i działającą w jej ramach jednostkę wewnętrzną - uniwersytet trzeciego wieku. W dalszej części niniejszej publikacji przez pojęcie „stowarzyszenie UTW/fundacja UTW” oraz przez skrót „UTW” rozumie się również takie uniwersytety trzeciego wieku, które nie są samodzielnymi organizacjami pozarządowymi, a działają właśnie jako jednostka organizacyjna stowarzyszenia lub fundacji.

IV. Standardy merytoryczno–organizacyjne działania uniwersytetów trzeciego wieku (OBSZAR 2.)

Standardy merytoryczno–organizacyjne, obejmujące drugi ważny obszar brany pod uwagę w procesie certyfikacji, omówione będą w oddzielnych grupach zagadnień.

Pierwsza dotyczy **standardów merytorycznych**, które zostaną opisane w poszczególnych poziomach wymagań, zgodnie z różnymi rodzajami certyfikatów: brązowym, srebrnym i złotym.

Druga grupa zagadnień dotyczy konkretnie sprecyzowanych **standardów organizacyjnej** działalności organizacji pozarządowej - również w odniesieniu do wymagań określonych dla brązowego, srebrnego i złotego certyfikatu „*Profesjonalny UTW*” z wyszczególnieniem koniecznych do spełnienia wymogów na Poziomie 1., 2. i 3.

1. Standardy merytoryczne

1.1. Poziom 1.

Stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce otrzymać certyfikat „*Profesjonalny UTW – Certyfikat BRĄZOWY*” powinno/a spełniać następujące standardy merytoryczne z OBSZARU 2. (*Poziom 1.*), tj. posiadać:

a) **radę programowo – naukową;**

Rada programowo – naukowa jest ciałem opiniodawczo–doradczym, mającym na celu czuwanie nad jakością merytoryczną działalności edukacyjno-aktywizującej uniwersytetu trzeciego wieku. W skład Rady powinno wchodzić co najmniej **pięciu członków** o uznanym autorytecie, w tym przynajmniej jedna osoba posiadająca stopień naukowy doktora.

b) **program edukacyjno–aktywizujący;**

Program edukacyjno–aktywizujący to plan działań obejmujący minimum jeden semestr. Program powinien zawierać co najmniej tematykę, miejsce, termin zajęć oraz informację o wykładowcy.

Standard opisany w niniejszym punkcie jest spełniony, jeżeli UTW w swojej ofercie edukacyjno–aktywizującej posiada i realizuje cyklicznie **co najmniej cztery formy zajęć** z zamieszczonego poniżej katalogu, w tym obligatoryjnie przynajmniej jeden rodzaj wykładu.

Katalog rodzajów zajęć edukacyjno – aktywizujących:

- **wykłady audytoryjne;**
Są to wykłady o dowolnej tematyce, przeznaczone dla całej społeczności UTW.
- **wykłady w sekcjach/grupach;**
Są to wykłady przeznaczone dla sekcji/grupy tematycznej. Tematyka wykładu powinna być warunkowana specjalizacją danej sekcji/grupy tematycznej, np.: przyrodniczej, historycznej, medycznej.
- **wykłady otwarte;**
Są to wykłady, w których mogą wziąć udział także osoby nie będące słuchaczami/członkami UTW. Informacja o wykładach otwartych powinna być możliwie szeroko rozpowszechniona, np.: na stronie internetowej, tablicy ogłoszeń, w mediach lokalnych.
- **warsztaty tematyczne;**
Są to aktywne formy zajęć w grupach rozwijające zainteresowania, stwarzające możliwość poznania lub nabycia nowych umiejętności. Mogą dotyczyć rozmaitych dziedzin, np. warsztaty plastyczne, teatralne, muzyczne, taneczne, psychologiczne, pamiętnikarskie, literackie, poetyckie, animacji kultury, dziennikarskie, prawne, pierwszej pomocy przedmedycznej itp.
- **seminaria;**
Są to aktywne formy zajęć prowadzone w małych grupach, pozwalające w szczególności na pogłębienie wiedzy z określonego, wąskiego obszaru zainteresowań uczestników.
- **konwersatoria;**
Są to aktywne formy zajęć polegające na dyskusowaniu różnego rodzaju problemów w niewielkiej grupie słuchaczy/członków UTW.
- **kursy języków obcych (lektoraty);**
- **kursy komputerowe;**
- **zajęcia ruchowe;**
Są to aktywne formy zajęć z zakresu kultury fizycznej i sportu najczęściej w zorganizowanych grupach, zapewniające utrzymanie dobrej kondycji fizycznej, poprawiające sprawność i dobre samopoczucie, a także kształtujące nowe nawyki w zakresie zdrowego stylu życia osób starszych. Zajęcia odbywają się na sali gimnastycznej, na basenie, ale również w terenie (*np. nordic walking*). Zajęcia powinny być dostosowane do możliwości fizycznych i zdrowotnych uczestników.
- **wyjazdy edukacyjne;**
- **wycieczki turystyczne;**
- **zajęcia rekreacyjne;**
- **inne rodzaje zajęć,** np. chór, zespół muzyczny, kabaret itp.

c) **bazę kadry dydaktycznej;**

Baza powinna obejmować dane osób prowadzących lub mogących prowadzić zajęcia dydaktyczno - aktywizujące. Baza kadry dydaktycznej może być prowadzona w formie elektronicznej.

d) **bazę lokalową;**

Zajęcia powinny odbywać się w pomieszczeniach dostosowanych do liczby członków/słuchaczy UTW. Wybór pomieszczeń winien być dokonywany z uwzględnieniem potrzeb i możliwości osób starszych. Pomieszczenia powinny być wyposażone w sprzęt i pomoce dydaktyczne umożliwiające prawidłową realizację kształcenia oraz zapewniające bezpieczne oraz higieniczne warunki pracy i nauki.

1.2. Poziom 2.

Uzyskanie certyfikatu „*Profesjonalny UTW – Certyfikat SREBRNY*” uwarunkowane jest spełnieniem odpowiednio wszystkich standardów na Poziomie 1. (*Rozdział trzeci, pkt IV, 1.1*). Ponadto stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce uzyskać certyfikat „*Profesjonalny UTW – Certyfikat SREBRNY*”, powinno/a spełniać następujące dodatkowe standardy merytoryczne z OB-SZARU 2. (*Poziom 2.*), tj. posiadać:

a) **radę programowo - naukową;**

W skład Rady powinno wchodzić co najmniej **siedmiu członków** o uznanym autorytecie, w tym przynajmniej dwie osoby posiadające stopień naukowy doktora.

b) **program edukacyjno - aktywizujący;**

Standard opisany w niniejszym punkcie jest spełniony, jeżeli UTW w swojej ofercie edukacyjno-aktywizującej posiada i realizuje cyklicznie **co najmniej sześć form zajęć** z katalogu zamieszczonego w *Rozdziale trzecim, pkt IV, 1.1., lit. b*, w tym obligatoryjnie przynajmniej jeden rodzaj wykładu i kursy komputerowe **lub** kursy języków obcych.

c) **cyklicznie wydawaną publikację opisującą działalność organizacji;**

Organizacja powinna systematycznie wydawać cykliczną publikację opisującą bieżącą działalność organizacji w formie np.: biuletynu, informatora, broszury informacyjnej, wkładki do lokalnej prasy. Publikacja może mieć formę elektroniczną.

d) **wyodrębniony zespół projektowy;**

W ramach UTW powinien być utworzony zespół zadaniowy, którego celem jest pozyskiwanie środków finansowych na działalność statutową, głównie w ramach konkursów grantowych. W skład zespołu powinny wchodzić co najmniej 3 osoby mające doświadczenie w pozyskiwaniu środków zewnętrznych oraz w zarządzaniu projektami.

e) **doświadczenie w realizacji projektów finansowanych lub współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych;**

UTW powinno wykazać się:

- przynajmniej dwoma zrealizowanymi projektami w szczególności w ramach współpracy z jednostkami samorządu lokalnego i regionalnego, organizacjami pozarządowymi lub innymi podmiotami, **oraz**
- aktywnością w zakresie pozyskiwania środków na działalność statutową (*wykaz projektów złożonych bądź będących w przygotowaniu*).

1.3. Poziom 3.

Certyfikat „**Profesjonalny UTW – Certyfikat ŻŁOTY**” uzyskają UTW, które spełnią odpowiednio wszystkie standardy na *Poziomie 2. (Rozdział trzeci, pkt IV, 1.2)*. Ponadto stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce uzyskać certyfikat „**Profesjonalny UTW – Certyfikat ŻŁOTY**”, powinno/a spełniać dodatkowo następujące standardy merytoryczne z OBSZARU 2. (*Poziom 3.*), tj. posiadać:

a) **radę programowo – naukową;**

W skład Rady powinno wchodzić co najmniej **siedmiu członków** o uznanym autorytecie, w tym przynajmniej dwie osoby posiadające stopień naukowy doktora oraz jedna osoba posiadająca stopień naukowy doktora habilitowanego lub tytuł naukowy profesora.

b) **program edukacyjny;**

Standard opisany w niniejszym punkcie jest spełniony, jeżeli UTW w swojej ofercie edukacyjno–aktywizującej posiada i realizuje cyklicznie **co najmniej osiem form zajęć** z katalogu zamieszczonego w Rozdziale trzecim pkt IV, 1.1., lit. b, w tym obligatoryjnie przynajmniej jeden rodzaj wykładu, warsztaty tematyczne, kursy komputerowe i kursy języków obcych.

c) **publikacje merytoryczne;**

Organizacja powinna dodatkowo wydawać publikacje merytoryczne np.: ułatwiające osobom starszym funkcjonowanie we współczesnym świecie (*poradniki prawne, finansowe, o zdrowiu itp.*) lub inne publikacje związane z aktywnością członków/słuchaczy (*np. pamiętniki, wspomnienia, zbiory opowiadań, zbiory wierszy*).

d) **doświadczenie w realizacji projektów finansowanych lub współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych;**

Organizacja powinna wykazać się przynajmniej jednym zrealizowanym (*bądź będącym w realizacji*) projektem sfinansowanym ze środków krajowych na szczeblu ministerialnym (*np. FIO, ASOS*) lub projektem sfinansowanym ze środków zagranicznych (*np. Unii Europejskiej, Funduszu Szwajcarskiego, Norweskiego Mechanizmu Finansowego*).

e) **wewnętrzną procedurę ewaluacji merytorycznej oferty edukacyjno–aktywizującej;**

Organizacja powinna przeprowadzić wśród uczestników wybranych zajęć edukacyjno–aktywizujących ankietę ewaluacyjną, umożliwiającą doko-

nanie oceny w/w zajęć w zakresie ich jakości merytorycznej, atrakcyjności i sposobu organizacji. Ankiety te powinny być poddane analizie przez właściwy organ podmiotu – wnioski wynikające z przedmiotowej analizy powinny być, w miarę możliwości, uwzględnione w przyszłej działalności organizacji.

2. Standardy organizacyjne

2.1. Poziom 1.

Stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce otrzymać certyfikat „**Profesjonalny UTW - Certyfikat BRĄZOWY**”, powinno/a spełniać następujące standardy organizacyjne z OBSZARU 2. (*Poziom 1.*), tj. posiadać:

a) **podstawowe instrumenty komunikacyjne;**

Organizacja powinna posiadać dostęp do co najmniej jednego pomieszczenia, w którym - wg ustalonych zasad (*np. harmonogram dyżurów*) - będzie możliwe udzielanie członkom/słuchaczom informacji o działalności UTW. W miejscu publicznie dostępnym (*np.: tablica ogłoszeń, Internet*) powinna być zamieszczona informacja obejmująca: adres do korespondencji, telefon kontaktowy, adres poczty elektronicznej, dni i godziny dyżurów, w trakcie których można uzyskać informację o działalności UTW.

b) **procedurę naboru członków/słuchaczy UTW;**

Organizacja powinna mieć przygotowany wzór deklaracji członka/słuchacza UTW wraz z ankietą personalną. W zależności od wewnętrznych regulacji członek/słuchacz powinien być przyjęty uchwałą odpowiedniego organu. W procedurze przyjęcia członka/słuchacza organizacja powinna stosować ceremoniał przyjęcia polegający co najmniej na odebraniu ślubowania (*np. wspólne ślubowanie podczas wykładu inauguracyjnego rok akademicki*) i/lub wręczeniu legitymacji członka/słuchacza.

c) **ewidencję słuchaczy wraz z bazą teleadresową;**

d) **wyodrębnione sekcje/grupy tematyczne/zespoły zainteresowań;**

W UTW powinny być wyodrębnione sekcje, grupy tematyczne lub zespoły zainteresowań, w ramach których jest organizowana działalność merytoryczno-aktywizująca.

e) **samorząd słuchaczy;**

W ramach UTW powinna istnieć możliwość wybrania przez słuchaczy ich samorządu. Samorząd słuchaczy reprezentuje sekcję/grupę tematyczną/zespół zainteresowań lub ogół członków/słuchaczy w relacjach z zarządem organizacji.

f) **dokumentację prowadzonych zajęć edukacyjno-aktywizujących;**

Dokumentacja z prowadzonych zajęć edukacyjno-aktywizujących powinna obejmować co najmniej listę obecności uczestników danej formy zajęć.

2.2. Poziom 2.

Uzyskanie certyfikatu „**Profesjonalny UTW – Certyfikat SREBRNY**” uwarunkowane jest spełnieniem odpowiednio wszystkich standardów na Poziomie 2. (*Rozdział trzeci, pkt IV, 2.1*). Ponadto stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce uzyskać certyfikat „**Profesjonalny UTW – Certyfikat SREBRNY**”, powinno/a spełniać następujące standardy organizacyjne z OBSZARU 2. (*Poziom 2.*), tj. posiadać:

a) **wyodrębniony sekretariat/biuro;**

Sekretariat/biuro powinno być czynne co najmniej jeden raz w tygodniu w ustalonych terminach i godzinach. W sekretariacie/biurze powinni dyżurować członkowie organów UTW, wolontariusz, bądź osoba zatrudniona w oparciu o stosunek pracy lub umowę cywilnoprawną.

b) **wyposażenie i sprzęt biurowy;**

Sekretariat/biuro powinno być wyposażone w co najmniej: jeden komputer z dostępem do Internetu, drukarkę, telefon oraz podstawowe meble biurowe (*biurko, krzesła, szafa itp.*).

c) **ewidencję korespondencji przychodzącej i wychodzącej;**

d) **wizualizację zewnętrzną;**

Wizualizacja zewnętrzna powinna obejmować co najmniej:

- tablicę informacyjną na zewnątrz budynku, w którym znajduje się sekretariat/biuro (*o ile przepisy szczególne nie stanowią przeszkody w tym zakresie*), oraz tablicę informacyjną przed sekretariatem/biurem,
- logo UTW,
- papier firmowy,
- stronę internetową; strona internetowa powinna być na bieżąco aktualizowana; wymóg posiadania strony www jest spełniony również w przypadku posiadania podstrony lub zakładki na stronie podmiotu prowadzącego lub podmiotu wspierającego UTW.

2.3. Poziom 3.

Certyfikat „**Profesjonalny UTW – Certyfikat ŻŁOTY**” uzyskają UTW, które spełnią odpowiednio wszystkie standardy na Poziomie 2. (*Rozdział trzeci, pkt IV, 2.2*). Ponadto stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce uzyskać certyfikat „**Profesjonalny UTW – Certyfikat ŻŁOTY**”, powinno/a spełniać dodatkowo następujące standardy organizacyjne z OBSZARU 2. (*Poziom 3.*), tj. posiadać:

a) **wyodrębniony sekretariat/biuro;**

W UTW powinna być stworzona możliwość stałej/bieżącej obsługi członków/słuchaczy - oznacza to, że sekretariat/biuro powinny być czynne co najmniej 3 razy w tygodniu w stałych, z góry ustalonych terminach i godzinach.

b) **wizualizację zewnętrzną;**

Wizualizacja zewnętrzna powinna obejmować:

- ulotki informacyjne o UTW,
- wizytówki osób wchodzących w skład organów wewnętrznych (*co najmniej prezesa zarządu*).

c) **procedurę obiegu dokumentów finansowych;**

Dokument uchwalony przez uprawniony statutowo organ, w którym są ustalone zasady obiegu dokumentów finansowych.

d) **regulamin zakupów;**

Dokument uchwalony przez uprawniony statutowo organ, w którym są ustalone zasady dokonywania zakupów towarów/usług/robót budowlanych przez UTW.

V. Standardy współpracy uniwersytetów trzeciego wieku z podmiotami zewnętrznymi (OBSZAR 3.)

Ważnym aspektem działalności każdego UTW jest nawiązywanie i rozwijanie współpracy z różnego rodzaju podmiotami: publicznymi (*np. jednostki administracji rządowej i samorządowej, uczelnie wyższe i szkoły*), prywatnymi, mediami oraz innymi organizacjami pozarządowymi.

Współpraca ma na celu sprawną i skuteczną realizację różnego rodzaju działań, a jej istotą jest takie ułożenie relacji pomiędzy partnerami, które zapewni efektywne uzupełnianie się stron.

1. Poziom 1.

Stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce otrzymać certyfikat „**Profesjonalny UTW – Certyfikat BRĄZOWY**”, powinno/a spełniać następujące standardy z OBSZARU 3. (*Poziom 1.*), tj.:

a) **nawiązać współpracę z jednostką samorządu terytorialnego;**

Nawiązanie współpracy organizacji z jednostką samorządu terytorialnego może polegać na podpisaniu porozumienia o współpracy, bądź formalnym lub nieformalnym realizowaniu różnego rodzaju przedsięwzięć.

b) **nawiązać współpracę z instytucjami kultury (*muzeum, teatr, kino, dom kultury, itp.*);**

Nawiązanie współpracy może polegać na podpisaniu porozumienia o współpracy, bądź nieformalnym realizowaniu różnego rodzaju przedsięwzięć (*np. udostępnianie pomieszczeń na działalność edukacyjno – aktywizującą, wspólne przygotowywanie wniosków o dotacje, wspólne organizowanie różnego rodzaju imprez/wydarzeń, ulgowe bilety do teatru/kina, organizacja DKF itp.*).

c) **nawiązać współpracę ze szkołami i/lub placówkami oświatowymi;**

Nawiązanie współpracy może polegać na podpisaniu porozumienia o wspólnym działaniu bądź nieformalnym realizowaniu różnego rodzaju przedsięwzięć ze szkołami i/lub placówkami oświatowymi każdego szczebla, mając na uwadze w głównej mierze ideę solidarności międzypokoleniowej (np. *udostępnianie pomieszczeń na działalność edukacyjno-aktywizującą, wspólne przygotowywanie wniosków o dotacje, wspólne organizowanie różnego rodzaju imprez/wydarzeń, obopólna nauka – młodzież/dzieci dla seniorów, seniorzy dla dzieci/młodzieży, wzajemny wolontariat itp.*).

2. Poziom 2.

Uzyskanie certyfikatu „**Profesjonalny UTW – Certyfikat SREBRNY**” warunkowane jest spełnieniem odpowiednio wszystkich standardów na *Poziomie 1. (Rozdział trzeci, pkt V. 1)*. Ponadto stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce uzyskać certyfikat „*Profesjonalny UTW – Certyfikat SREBRNY*”, powinno/a spełniać następujące dodatkowe standardy współpracy z OBSZARU 3. (*Poziom 2.*), tj. powinno:

a) **posiadać porozumienie o współpracy z uczelnią wyższą (*patronat naukowy*);**

W ramach współpracy UTW z uczelnią wyższą, uczelnia w głównej mierze dba o wysoki poziom dydaktyczny zajęć edukacyjno-aktywizujących wynikających z działalności statutowej UTW.

b) **uzyskać rekomendację działania od jednostki samorządu terytorialnego;**

Kryterium to jest spełnione w przypadku uzyskania przez organizację pisemnej rekomendacji działań podejmowanych w środowisku lokalnym od jednostki samorządu terytorialnego lub jej jednostki organizacyjnej.

3. Poziom 3.

Certyfikat „**Profesjonalny UTW – Certyfikat ŻŁOTY**” uzyskają UTW, które spełnią odpowiednio wszystkie standardy na *Poziomie 2. (Rozdział trzeci, pkt V, 2)*. Ponadto stowarzyszenie UTW/fundacja UTW, które/a chce uzyskać certyfikat „*Profesjonalny UTW – Certyfikat ŻŁOTY*”, powinno/a spełniać jeszcze dodatkowe standardy z OBSZARU 3. (*Poziom 3.*), tj. powinno:

a) **organizować praktyki studenckie i/lub praktyki zawodowe;**

UTW może organizować praktyki formalne (*na mocy porozumień z uczelniami wyższymi i/lub szkołami ponadgimnazjalnymi*) oraz praktyki nieformalne (*na mocy porozumień wolontariackich*).

b) **realizować projekty partnerskie;**

Niniejsze kryterium odnosi się do formalnego partnerstwa w co najmniej jednym projekcie (*zrealizowanym lub w będącym trakcie realizacji*), w którym UTW występowało/występuje jako lider projektu lub partner projektu.

c) **przystąpić do krajowej lub międzynarodowej federacji organizacji pozarządowych;**

Kryterium to jest spełnione w przypadku przystąpienia przez UTW do krajowej lub międzynarodowej branżowej federacji organizacji pozarządowych zajmującej się sprawami z obszaru dotyczącego osób starszych (*przynajmniej jednym z priorytetowych celów danej federacji jest działalność na rzecz osób starszych*), jako członek zwyczajny lub wspierający. Przystąpienie do federacji przez dany UTW powinno odbyć się zgodnie z procedurą określoną w jego statucie.

d) **posiadać doświadczenie w animowaniu różnorodnych form aktywności społecznej w środowisku lokalnym;**

UTW powinien stawać się animatorem lokalnych inicjatyw. Działalność animacyjna może przybrać w szczególności jedną lub kilka z niżej wymienionych form: współtworzenie gminnej rady seniorów, rady działalności pożytku publicznego lub innego organu przedstawicielskiego, delegowanie swoich przedstawicieli do gminnej rady seniorów, rady działalności pożytku publicznego lub innego organu przedstawicielskiego, tworzenie i organizowanie centrów/grup wolontariatu i samopomocy, wspieranie innych organizacji pozarządowych, organizowanie debat publicznych, występowanie do władz w sprawach ważnych dla społeczności lokalnych itp.

ROZDZIAŁ CZWARTY

Procedura certyfikacji

Procedura certyfikacji obejmuje etap wdrażania standardów (*ETAP 1.*) oraz etap weryfikacji jakości ich praktycznego zastosowania w organizacji (*ETAP 2.*). **Etap wdrażania** powinien obejmować identyfikację standardów, które spełnia dany podmiot, oraz implementację pozostałych standardów niezbędnych do spełnienia minimum do uzyskania brązowego, srebrnego lub złotego certyfikatu.

Etap weryfikacji spełniania standardów obejmuje badanie przez Komisję Certyfikującą rzetelności i kompletności wdrożenia poszczególnych standardów oraz nadanie certyfikatu odpowiedniego rodzaju, zgodnie z zakresem spełnionych wymogów określonych w *Rozdziale trzecim*. Etap weryfikacji obejmuje również okresową kontrolę wypełniania poszczególnych standardów.

I. Etap 1.: Wdrażanie standardów

1. Wniosek o rozpoczęcie procedury certyfikacji

Rozpoczęcie procedury certyfikacji uwarunkowane jest złożeniem przez organizację – będącą uczestnikiem projektu - wniosku o rozpoczęcie procedury certyfikacji, przygotowanego według wzoru stanowiącego załącznik do niniejszej publikacji (*załącznik 1.*). **Wniosek powinien być podpisany przez osobę/osoby uprawnione do reprezentacji organizacji.**

Wniosek należy przesłać na adres **Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wiek**, ul. Jagiellońska 18, 33-300 Nowy Sącz. **Wniosek można przesłać również za pomocą faxu: (18) 443-57-08 lub pocztą elektroniczną (skan): federacjautw@interia.eu.**

W przypadku przesłania wniosku faxem lub za pomocą poczty elektronicznej oryginał wniosku należy przesłać na podany wyżej adres pocztą tradycyjną lub dostarczyć osobiście.

2. Przebieg procedury wdrażania standardów

Po złożeniu wniosku o rozpoczęcie procedury certyfikacji organizacja jest zobowiązana do złożenia oświadczenia, które ze standardów określonych w *Rozdziale trzecim* spełnia (*w zależności od rodzaju certyfikatu, o który się ubiega*). Następnie organizacja ubiegająca się o certyfikat przy wsparciu Ogólnopolskiej Federacji UTW wdraża pozostałe standardy niezbędne do jego uzyskania.

Na etapie wdrażania standardów UTW ubiegający się o certyfikat może korzystać z poradnictwa i szkoleń organizowanych przez Federację.

Procedura certyfikacji z uwzględnieniem poradnictwa i szkoleń jest prowadzona bezpłatnie w zakresie wynikającym z projektów realizowanych przez Ogólnopolską Federację Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wiek.

2.1. Szkolenia

W ramach projektu zostaną zorganizowane szkolenia dla wyłonionej grupy przedstawicieli organizacji ubiegających się o certyfikat. Szkolenia będą miały na celu przygotowanie uczestników do profesjonalnego zarządzania UTW poprzez praktyczne wdrożenie w ich organizacjach standardów działania opisanych w *Rozdziale trzecim*. Końcowym efektem szkoleń będzie przygotowanie przez uczestników indywidualnych planów wdrażania standardów w praktykę działania danej organizacji.

2.2. Doradztwo/mentoring

W ramach procedury wdrażania standardów uczestniczące w niej podmioty będą mogły uzyskać bezpłatne wsparcie konsultacyjno - doradcze w zakresie szeroko rozumianego zarządzania organizacją pozarządową ze szczególnym uwzględnieniem praktycznego wdrażania standardów opisanych w *Rozdziale trzecim*.

Poradnictwo może być świadczone w siedzibie Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku (ul. Jagiellońska 18, 33-300 Nowy Sącz) lub – **w uzasadnionych przypadkach** – w siedzibie zainteresowanego UTW. Mając na względzie potrzebę ułatwienia dostępu do usług doradczych oraz biorąc pod uwagę, iż w procesie standaryzacji i certyfikacji mogą uczestniczyć podmioty z terenu całego kraju, **przyjmuje się, że zasadniczo wsparcie merytoryczne będzie odbywać się w formie telefonicznej i mailowej.**

II. Etap 2.: Weryfikacja zakresu implementacji standardów

1. Oświadczenie o spełnianiu standardów

Organizacja, która zakończyła procedurę wdrażania standardów, składa do Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku oświadczenie o spełnianiu standardów (załącznik 2.) wraz z wnioskiem o nadanie certyfikatu określonego rodzaju: **brązowego, srebrnego lub złotego** (załącznik 3.). Oświadczenie i wnioski powinny być podpisane przez osobę/osoby uprawnione do reprezentacji danego podmiotu.

Oświadczenie wraz z wnioskiem należy przesłać na adres Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku, ul. Jagiellońska 18, 33-300 Nowy Sącz bądź za pomocą poczty elektronicznej (*skan*): federacjautw@interia.eu. W przypadku przesłania w/w dokumentów za pomocą poczty elektronicznej oryginał oświadczenia i wniosku należy dosłać na podany wyżej adres pocztą tradycyjną lub dostarczyć osobiście.

Złożenie przedmiotowych dokumentów rozpoczyna procedurę weryfikowania przez Federację, czy i w jakim zakresie podmiot spełnia standardy opisane w *Rozdziale trzecim*. Oceny stopnia wdrożenia poszczególnych standardów dokonuje Komisja Certyfikująca.

2. Komisja Certyfikująca

Weryfikacji spełniania przez daną organizację ustalonych standardów działania dokonuje Komisja Certyfikująca powołana przez Ogólnopolską Federację Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Komisja składa się z trzech osób odznaczających się szeroką wiedzą z zakresu funkcjonowania organizacji pozarządowych, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki uniwersytetów trzeciego wieku.

Głównym zadaniem Komisji jest przeprowadzanie wizyt certyfikujących, podczas których będzie sprawdzane, czy standardy zostały rzetelnie i kompletnie zaimplementowane w praktykę działania danego uniwersytetu trzeciego wieku. Komisja Certyfikująca przyjmuje regulamin swojego funkcjonowania.

3. Przyznanie certyfikatu

Po zakończeniu wizyty certyfikującej, w przypadku spełniania przez organizację standardów na określonym poziomie, Komisja Certyfikująca **przyznaje** certyfikat „Profesjonalny UTW – Certyfikat BRĄZOWY/SREBRNY/ZŁOTY”.

Certyfikat jest przyznawany na okres trzech lat. Z przebiegu wizyty certyfikującej Komisja sporządza sprawozdanie (załącznik 4.).

Formalnym warunkiem przyznania certyfikatu jest ponadto:

- a) złożenie oświadczenia, w którym zarząd organizacji zobowiązuje się na okres trzech lat do przestrzegania standardów działania UTW, w oparciu o które certyfikat został przyznany (załącznik 5.),
- b) złożenie oświadczenia, w którym organ kontroli wewnętrznej lub inny organ podmiotu zobowiązuje się do monitoringu przestrzegania standardów działania UTW, w oparciu o które certyfikat został przyznany (załącznik 6.).

4. Okresowa weryfikacja

W okresie, na który przyznano certyfikat, możliwa jest kontrola spełniania standardów, w oparciu o które został on przyznany.

Okresowa weryfikacja **może** polegać na:

- a) **przeprowadzeniu wizyty kontrolnej UTW przez Komisję Certyfikującą lub członka Komisji;**

Organizacja, w której ma być przeprowadzona wizyta kontrolna, powinna być o niej zawiadomiona pisemnie – dopuszczalna jest forma elektroniczna. Termin wizyty kontrolnej powinien być ustalony z zarządem organizacji, jednakże wizyta powinna się odbyć nie później, niż w ciągu 21 dni od zawiadomienia. W przypadku odmówienia przez daną organizację możliwości przeprowadzenia kontroli, po umożliwieniu organizacji złożenia pisemnych wyjaśnień, Komisja Certyfikująca może podjąć decyzję o pozbawieniu podmiotu certyfikatu. O decyzji Komisji UTW powiadamiany jest pisemnie – dopuszczalna jest także forma elektroniczna.

b) **zażądaniu przez Federację od UTW pisemnych wyjaśnień w zakresie ewentualnych naruszeń standardów;**

Federacja może w każdym czasie zażądać od organizacji, której został przyznany certyfikat, pisemnych wyjaśnień związanych ze spełnianiem standardów. Żądanie wyjaśnień powinno nastąpić w formie pisemnej – dopuszczalna jest forma elektroniczna. Organizacja powinna przedstawić wyjaśnienia nie później, niż w ciągu 21 dni od dnia ich zażądania. Wyjaśnienia powinny być złożone w formie pisemnej i podpisane przez osobę/y uprawnione do reprezentacji - dopuszczalna jest forma elektroniczna.

c) **przeprowadzaniu okresowego monitoringu przez organy kontroli wewnętrznej lub inne właściwe organy funkcjonujące w ramach UTW;**

W procesie certyfikacji składane jest oświadczenie organu kontroli wewnętrznej, w którym organ ten zobowiązuje się do prowadzenia okresowego monitoringu przestrzegania standardów przez UTW, w oparciu o które organizacja uzyskała certyfikat.

W organizacjach, które nie posiadają organu kontroli wewnętrznej, monitoring mogą wykonywać inne właściwe organy (*np. fundator*). Na potrzeby prowadzenia monitoringu w przedmiotowym zakresie – w granicach wynikających ze statutu organizacji – mogą być tworzone różnego rodzaju komisje, grupy lub zespoły zadaniowe. Na żądanie Federacji organ kontroli wewnętrznej lub inny właściwy organ przesyła w terminie do 21 dni od dnia żądania pisemny raport z monitoringu spełniania przez daną organizację standardów - dopuszczalna jest forma elektroniczna.

Podsumowanie

Przedkładając niniejsze standardy zachęcamy wszystkie UTW do ich wdrażania, podkreślając zarazem, iż **ich stosowanie NIE MA CHARAKTERU OBLIGATORYJNEGO**. Wsparcie organizacji pozarządowych w zakresie realizacji procedury standaryzacyjnej jest uzależnione od możliwości logistycznych i finansowych Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Jednocześnie należy zaznaczyć, że dążąc do profesjonalizacji i podniesienia jakości działania UTW, każda z organizacji może samodzielnie, we własnym zakresie implementować zasady zasugerowane w niniejszej publikacji.

Zaproponowanego katalogu standardów nie należy traktować jako zamkniętego i nie podlegającego zmianom. Liczymy, iż Państwa opinie i wnioski wynikające z praktycznego stosowania standardów pozwolą je w dalszym ciągu doskonalić i rozwijać. Wszelkie uwagi prosimy kierować na adres poczty elektronicznej: federacjautw@interia.eu.

Załączniki

*Załącznik 1.
do „Standardów działania
uniwersytetów trzeciego
wieku w Polsce”*

**Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń
Uniwersytetów Trzeciego Wieku**

**ul. Jagiellońska 18
33 – 300 Nowy Sącz**

W N I O S E K o rozpoczęcie procedury certyfikacji

Zarząd (*nazwa i adres organizacji*) zwraca się z wnioskiem o rozpoczęcie procedury certyfikacji zmierzającej do uzyskania certyfikatu „Profesjonalny UTW”.

.....
Pieczęć organizacji

.....
Podpis/y osoby/osób
uprawnionych do
reprezentacji

Załącznik 2
do „Standardów działania
uniwersytetów trzeciego
wieku w Polsce”

**Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń
Uniwersytetów Trzeciego Wieku**

**ul. Jagiellońska 18
33 – 300 Nowy Sącz**

**O Ś W I A D C Z E N I E
o spełnianiu standardów**

Zarząd (*nazwa i adres organizacji*) oświadcza, iż Stowarzyszenie spełnia standardy działania uprawniające do uzyskania certyfikatu „Profesjonalny UTW – Certyfikat Brązowy/Srebrny/Złoty”^{*}.

.....
Pieczęć organizacji

.....
Podpis/y osoby/osób
uprawnionych do
reprezentacji

^{*} niepotrzebne skreślić

*Załącznik 3.
do „Standardów działania
uniwersytetów trzeciego
wieku w Polsce”*

**Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń
Uniwersytetów Trzeciego Wieku**

**ul. Jagiellońska 18
33 – 300 Nowy Sącz**

**W N I O S E K
o nadanie certyfikatu**

Zarząd (*nazwa i adres organizacji*) zwraca się z wnioskiem o nadanie certyfikatu „Profesjonalny UTW – Certyfikat Brązowy/Srebrny/Złoty”^{*}.

.....
Pieczęć organizacji

.....
Podpis/y osoby/osób
uprawnionych do
reprezentacji

^{*} niepotrzebne skreślić

Załącznik 4.
do „Standardów działania
uniwersytetów trzeciego
wieku w Polsce”

S P R A W O Z D A N I E
z przebiegu wizyty certyfikującej

CZĘŚĆ OGÓLNA		
1	Dane teleadresowe podmiotu biorącego udział w procedurze certyfikacji	
	Nazwa organizacji	
	Adres siedziby	
	Telefon	
	Mail	
2	Data	
3	Czas trwania	
4	Skład Komisji Certyfikującej	
5	Osoba/y do kontaktu – przedstawiciel/le organizacji	
CZĘŚĆ MERYTORYCZNA		
Standardy formalno – prawne działania uniwersytetów trzeciego wieku (OBSZAR 1)		
6	Opis standardów	
7	Podsumowanie OBSZARU 1	

Standardy merytoryczno – organizacyjne działania uniwersytetów trzeciego wieku (OBSZAR 2.)		
STANDARDY MERYTORYCZNE		
8	Poziom 1. opis standardów	
9	Podsumowanie	
10	Poziom 2. opis standardów	
11	Podsumowanie	
12	Poziom 3. opis standardów	
13	Podsumowanie	
STANDARDY ORGANIZACYJNE		
14	Poziom 1. opis standardów	
15	Podsumowanie	
16	Poziom 2. opis standardów	
17	Podsumowanie	
18	Poziom 3. opis standardów	
19	Podsumowanie	
20	PODSUMOWANIE OBSZARU 2.	
Standardy współpracy uniwersytetów trzeciego wieku z podmiotami zewnętrznymi (OBSZAR 3.)		
21	Poziom 1. opis standardów	
22	Podsumowanie	
23	Poziom 2. opis standardów	

24	Podsumowanie			
25	Poziom 3. opis standardów			
26	Podsumowanie			
27	PODSUMOWANIE OBSZARU 3.			
OŚWIADCZENIA				
28	Oświadczenie osób uprawnionych do reprezentowania organizacji o zobowiązaniu się do przestrzegania standardów	TAK	NIE	
29	Oświadczenie organu kontroli wewnętrznej/innego organu o zobowiązaniu się do monitoringu przestrzegania standardów	TAK	NIE	
CERTYFIKAT				
30	Rodzaj CERTYFIKATU	BRĄZOWY	SREBRNY	ZŁOTY
31	UZASADNIENIE			
DATA I PODPISY				
32	Data			
33	Podpisy członków Komisji Certyfikującej			
34	Pieczęć Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW			

Załącznik 5.
do „Standardów działania
uniwersytetów trzeciego
wieku w Polsce”

**Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń
Uniwersytetów Trzeciego Wieku**

**ul. Jagiellońska 18
33 – 300 Nowy Sącz**

O Ś W I A D C Z E N I E
o zobowiązaniu się do przestrzegania standardów

Zarząd (nazwa i adres organizacji) zobowiązuje się do przestrzegania co najmniej przez okres 3 lat standardów, w oparciu o które organizacja uzyskała certyfikat „Profesjonalny UTW – Certyfikat Brązowy/Srebrny/Złoty”*.

.....
Pieczęć organizacji

.....
Podpis/y osoby/osób
uprawnionych do
reprezentacji

* niepotrzebne skreślić

Załącznik 6.
do „Standardów działania
uniwersytetów trzeciego
wieku w Polsce”

**Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń
Uniwersytetów Trzeciego Wieku**

**ul. Jagiellońska 18
33 – 300 Nowy Sącz**

O Ś W I A D C Z E N I E

organu kontroli wewnętrznej/ innego właściwego organu*

Organ kontroli wewnętrznej/inny właściwy organ
(nazwa i adres organizacji) zobowiązuje się przez okres co najmniej 3 lat do
monitorowania przestrzegania standardów działania UTW, w oparciu o które
organizacja otrzymała certyfikat „Profesjonalny UTW – Certyfikat Brązowy/
Srebrny/Złoty”*.

.....
Pieczęć organizacji

.....
Podpis/y osoby/osób
uprawnionych do
reprezentacji

* niepotrzebne skreślić

Wykaz wykresów i tabel

Wykres 1. – Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce w poszczególnych województwach,

Wykres 2. – Liczba uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce w latach 1975 – 2012

Tabela 1. - Wykaz uniwersytetów trzeciego wieku, które uzyskały Certyfikat „Profesjonalny UTW - Certyfikat BRĄZOWY”

Tabela 2. – Schemat graficzny standardów

O Autorach

Wiesława Borczyk – radca prawny, inicjatorka utworzenia Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW i jej prezes (od 2007 r.); prezes Stowarzyszenia Sądecki UTW w Nowym Sączu (od 2004 r.); posiada wieloletnie doświadczenie w zakresie aspektów prawno-organizacyjnych zakładania i funkcjonowania organizacji pozarządowych, jednostek sektora publicznego i prywatnego; ekspert ds. Osób Starszych przy Rzeczniku Praw Obywatelskich, odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi przez Prezydenta RP za działalność na rzecz rozwoju uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce (2011 r.).

Wojciech Nalepa – radca prawny, wieloletni współpracownik i pełnomocnik zarządu Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW; doradca i trener w obszarze prawno-organizacyjnych aspektów zakładania i działania uniwersytetów trzeciego wieku; członek – ekspert Małopolskiej Rady Pożytku Publicznego w Krakowie,

Barbara Knapik – geograf, menedżer w sektorze pozarządowym; Prezes Stowarzyszenia Inicjatyw Społecznych i Oświatowych Cumulus, doradca w Regionalnym Ośrodku EFS w Nowym Sączu; ekspert w dziedzinie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Wojciech Knapik – geograf, menedżer (MBA); prezes Fundacji Rozwoju Ziemi Górskich i animator sektora NGO w woj. małopolskim, świętokrzyskim, podkarpackim; założyciel i współzałożyciel kilkunastu aktywnych organizacji pozarządowych; kierownik Regionalnego Ośrodka EFS w Nowym Sączu oraz ekspert w dziedzinie rozwoju regionalnego; autor i współautor kilkudziesięciu opracowań, ekspertyz i strategii.

O Recenzencie

dr hab. prof. nadz. Zdzisława Załona – pedagog, jest autorką 76 publikacji, w tym dwóch książek. 14 książek opublikowanych było pod jej naukową redakcją, a 19 artykułów wydanych w języku angielskim. Brała udział w 50 konferencjach naukowych (*w Polsce i za granicą*). Jest także członkiem czterech komitetów redakcyjnych wydawnictw naukowych, w tym dwóch międzynarodowych. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół zagadnień edukacji wczesnoszkolnej, kształcenia i doskonalenia nauczycieli oraz edukacji seniorów w UTW. W Śląskim Uniwersytecie Trzeciego Wieku od chwili jego powstania (2004 r.) jest konsultantem naukowym do spraw programów edukacyjnych.

NOTATKI:

NOTATKI:

NOTATKI:

egzemplarz bezpłatny



Publikacja dofinansowana ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich